

TEKE ZSUZSA

Az 1427. évi firenzei catasto. Adalékok a firenzei–magyar kereskedelmi kapcsolatok történetéhez

A Signoria 1427 májusában hagyta jóvá a catasto bevezetéséről szóló, az adózási rendszer megreformálását célzó törvényt, amelynek értelmében a városállam lakossága vagyoni helyzetének arányában viselné az adóterheket. „Catasto”-n a törvényalkotók egyrészt az egyes polgárok vagyonának pontos felmérését – „illuminare le fortune” –, másrészt e felmérések alapján az egyes háztartások adózási kvótájának megállapítását értették. Ennek megfelelően a munkálatokat is két fázisban bonyolították le. A lakosság bevallásai (portate) alapján a hivatalnokok – a munkálatok elvégzésére egy tiztagú bizottságot jelöltek ki – elkészítették az összesítéseket (campioni), majd az egyes háztartások adózási kvótájának kiszámítása következett. A három évig tartó munkálatok eredményeként több mint 260 ezer személy neméről, életkoráról, mintegy 60 ezer háztartás fő ingó és ingatlan vagyonáról, annak becsült értékéről, az esetek többségében foglalkozásáról, gazdasági tevékenységéről készült viszonylag pontosnak tekinthető felmérés. A catasto tehát hatalmas információtömeget tartalmazó forrás, amely a városállam népességét, gazdasági, társadalmi struktúráját kutatók számára kimeríthetetlen ismeretekkel szolgál.¹

Nem kevésbé tanulságos a forrás tanulmányozása a firenzei–magyar kereskedelmi kapcsolatok szempontjából sem. Olyan, a kapcsolatok jelentőségének megítélésében alapvető kérdésekre nyerhetünk belőle választ, mint a catasto elkészültét megelőző és az azt követő években a magyarországi piac iránt érdeklődő, ide árukat szállító firenzei cégek tőkeerőssége, üzleti kapcsolataik alakulása, helyük a firenzei üzleti életben. Mint ismeretes, ez az időszak a firenzei–magyar kereskedelmi kapcsolatok első nagy korszakára esett, amely a 14. század 70-es éveiben kezdődött, és a 15. sz. 30-as éveinek közepéig, végéig tartott.²

¹ A forrás számítógépes feldolgozása a 70-es évek végére készült el. A munkálatokat irányító francia–amerikai szerzőpáros, *Christine Clapisch–David Herlihy* „Les Toscans et leurs familles. Une étude du catasto florentin de 1427” c. könyvében (Paris, 1978) adott számot a munka módszereiről, célkitűzéseiről, a feldolgozás történeti-demográfiai, társadalomtörténeti eredményeiről. A könyv ismertetését, eredményeinek értékelését l. *Granasztói György*: Városok és tömegek. Új utak a társadalomtörténetben. Történelmi Szemle 1982/2. 349–353.

² *Mayer Bálint*: Pápai bankárok Magyarországon a középkor végén. Csánki emlékkönyv. Klny. a Századokból (1924), 248.; *Husztai Dénes*: Olasz–magyar kereskedelmi kapcsolatok a középkorban. Bp., 1941. 56.; *Mályusz Elemér*: Az izmaelita pénzverőjegyek kérdéséhez. Budapest Régiségei, XVIII. (1958), 306.

A firenzeiek gazdasági tevékenységének méreteit, és ezen belül is a kereskedelem jelerőségét, jól érzékeltetik azok az adatok, amelyeket Clapisch és Herlihy számításai alapközlhetünk.³ A városállam világi lakosságának egyhatedét kitevő firenzeiek kezében összpontosult a teljes összeírt vagyon kétharmada, az ingó vagyon 86%-a, a kereskedelembe fektetett tőke 78%-a. S hogy ez nem lehetett jelentéktelen összeg, fogalmat alkothatunk abból, hogy a mintegy 15 millió forintra tehető összvagyonból 4,5 millióra rúgott a kereskedelembe és iparba fektetett tőke. A 3000 leggazdagabb firenzei háztartás nagyobb vagyon birtokosa, mint a többi 57 000 együttvéve. E 3000 közül is a leggazdagabbak, a Strozziak, Bardiak, Mediciék, Albertiek, Albizziek, Peruzziak városuk adóköteles jövedelmének⁴ mintegy 10%-át mondhatták magukénak. E hat tekintélyes, számos háztartást számláló családból a jelzett időszakban csak a Strozziaknak volt üzleti kapcsolatok Magyarországgal. A catastóban szereplő Strozzi család a város adóköteles tőkéjének 2,6%-át tartotta a kezében.⁵ A Budán eddigi tudásunk szerint 1426–1431 között tevékenykedő Antonio di Buonaccorso degli Strozzi nem tartozott a legvagyonosabb Strozziak közé.⁶ Testvéreivel egy háztartásban élt, adóztatható vagyonukat 964 aranyforintra becsülték. Ez az összeg alatta maradt annak az értéknek, amelytől már a magasabb vagyonokat számították (2300 aranyforint).⁷ Több kisebb birtokkal és egy posztüzlettel rendelkeztek, és nem kis összegekkel tartoztak a család tehetősebb tagjainak. Antonio 1429–31 között Budáról írott leveleiből⁸ kirajzolódik azoknak a köre, akiknek üzleteit, a sajátja mellett, Magyarországon bonyolította. Matteo di Simone Strozzi, Piero, Leonardo és Pinaccio di Filippo Strozzi a jelzett időszakban sűrűn leveleztek Antonioval, és Antonio is gyakorta felkereste őket leveleivel. A négy Strozzi közül Matteo – 5226 forint értékű adóköteles vagyon – és Piero – 3631 forint – voltak a tőkeerősebbek, de Leonardo – 3090 forint – és Pinaccio – 2890 – sem maradt el messze mögöttük.⁹ Matteonak posztüzlete volt, szövetel kereskedett, üzleti kapcsolatai Spanyolországtól Németalföldig terjedtek. „...trovasi in compagnia con Piero e Leonardo...” – azaz Pieroval és Leonardoval társas viszonyba lépve, együttesen birtokolták az üzletet, úzták a szövetkereskedelmet. Ebből a szövetből

³ Clapisch–Herlihy i. m. 244–45., 251.

⁴ Clapisch–Herlihy i. m. 252. Az aktív (sostanza) és passzív vagyon (incarichi: különböző fizetési kötelezettségek) közötti különbség adta a háztartás adóköteles vagyonát, az ún. „sovra-bondante”-t, amelynek alapján az adó összegét meghatározták. Clapisch és Herlihy a catastóban szereplő személyekről egy jegyzéket állított össze, feltüntetve egyben az egyes személyek, illetve háztartások adóköteles vagyonát is. Az egyes háztartások vagyoni helyzetének érzékeltetésére kitűnően alkalmas adóköteles vagyon összegét a továbbiakban ezen, a Firenzei Állami Levéltárban a kutatók rendelkezésére álló jegyzék alapján adtam meg.

⁵ I. m. 251.

⁶ Catasto, 1427, LXXVI. 380. Archivio di Stato di Firenze (a továbbiakban: ASF).

⁷ Clapisch és Herlihy számításai értelmében (I. m. 36.) 2300 forinttól felfelé a vagyonok értéke már magasabbnak számított. Megjegyzendő, hogy ezt az értéket a levonások nélkül kell érteni, míg az itt közölt számok az adóköteles, tenát a fizetési kötelezettségek levonása után maradt vagyon értékét adják meg.

⁸ 1429. máj. 4. *Simonyi Ernő*: Florenczi okmánytár. I–II. MTA Kézirattára (a továbbiakban: Florenczi okmt.). 1429. máj. 10. Carte Strozziane, ser. II–III. filz. 131. ASF, 1429. júl. 30. Florenczi okmt. II. LIII. sz. 1431. máj. 10. Carte Strozziane, ser. II–III. filz. 131. ASF

⁹ Catasto, 1427, LXXVI. 137, 154, 213, 415. ASF

jutott Magyarországra is. A mennyiségről és minőségről nincs tudomásunk, mindössze arra a 600 arany értékű szövethitelre hivatkozhatunk – drappo (selyemszövet), panno (posztó, kevésbé finom szövet) – amelyet Antonio kért az otthoniaktól, Matteotól, Pierotól. Piero ugyanis selyemszövetekkel is kereskedett, hitelezői között selyemszövő társaság is szerepelt. A magyarországi vállalkozás feltehetően nem tartozott a család nagy üzletei közé, mégis, áruikkal jelen voltak a magyarországi piacon is. Volt érdeklődése a magyar piacon, ha csak az előbbieknél nyújtott hitelek formájában, a Strozzi család egyik leggazdagabb tagjának, a gyapjúszövet gyártásában és kereskedelemben jelentős érdekességgel bíró Palla Nofri Strozziak is. Adóköteles vagyonát 103 306 forintra becsülték, az ugyancsak hatalmas vagyonú bankár, Giovanni di Bicci Medici csak jóval utána következett a maga 81 072 forintjával. Antonio ugyanis egyik levelében, éppen abban, amelyben az áruhitelt kérte, megemlékezik messer Pallaról is, kérve Pierot, hogy ügyét, feltehetően hitelkérelmét, ajánlja figyelmébe. Palla Nofri Strozzi adásai között a Strozzi család számos tagja szerepel, többek között Leonardo is, így egyáltalán nem elképzelhetetlen, hogy ő is hitelezett Magyarországon üzletelő „szegény” rokonának.¹⁰

A Strozziakéhoz hasonló rokoni összefogással került sor a Zatiak magyarországi vállalkozására is. A különbség csak az volt, hogy a Zatiak tevékenységük fő területének Velence mellett a magyar királyságot tekintették. A catastoban Uberto és Francesco Zati – testvérek – szerepelnek külön háztartásban, míg Giuliano, Simone és Niccolo, akik feltehetően már hosszabb ideje Velencében tartózkodhattak, Ubertoval egy háztartásban kerültek felvételre.¹¹ Francesco adóköteles vagyonát 1728 forintra, Ubertoét 12 818 forintra becsülték, és ebbe az összegbe a testvérek vagyonát is beleszámították. 1425-ben a testvérek társas viszonyra léptek egymással: selyemszövettel, posztóval és lóval kereskedtek. Üzleti forgalmukra következtethetünk Uberto hiteleiből, illetve adósságaiból: 23 196 forinttal tartoztak neki, míg ő 22 549 forinttal volt hitelezői adósa. Giuliano, Niccolo és Simone Velence, Zengg és Zágráb között bonyolította üzleteit, de eljuthattak Budára is, mert a társaság adásai között szerepel Simone és Tommaso Melanesi, a Zsigmond környezetében élő két firenzei is. Niccolo Magyarországon halt meg,¹² és itt végezte pályafutását végül Uberto is, akinek Budán levő javait halála után a nádor, Hédervári Lőrinc lefoglaltatta, és Firenzének külön levélben kellett kérnie javainak örökösei számára való felszabadítását.¹³

A firenzei kereskedő társaságok természetesen nem egy esetben túlnőttek a család keretein. A firenzei kereskedelmi élet egyik fő sajátossága éppen az volt, hogy egy-egy vállalkozás keretében nemegyszer különböző tőkeerősségű cégek kapcsolódtak össze egymással, anélkül azonban, hogy önállóságukat feladták volna.¹⁴ A 14. század 90-es éveiben ilyen lehetett Niccolo da Uzzano, Francesco Federighi, Giovanni Silvestri közös magyarországi vállalkozása is, akik egy bizonyos Agostino Marucinak jelentős értékben pénzt és árut adtak át, hogy azt nevükben és hasznukra kamatoztassa, illetve áruba bocsássa. A Signoriának a magyar királyi udvarhoz írott leveléből kiderül, hogy a

¹⁰ Uo. 169.

¹¹ Uo. LXXIII. 183., LXXV. 242.

¹² 1445. febr. 15. Florenczi okmt. I. CCLXXII. sz.

¹³ 1444. márc. 13. Uo. XI. CCLXX. sz.

¹⁴ *Federico Melis*: Aspetti della vita economica medievale. (Studi sull' Archivio Datini di Prato), I. Siena, 1962. 130–33.

nevezettek, a megbízott Agostino Maruci kivételével, egytől egyik tehetős kereskedők voltak, akik „notabilem et amplam in diversis mundi partibus mercaturam exercent”.¹⁵

Niccolo da Uzzano még 1427-ben is aktív volt – 68 éves –, és így az ő esetében fogalmat alkothatunk, mekkora vagyont takar a „tekintélyes” jelző. Niccolo da Uzzano a kommuna első emberei közé tartozott, adóköteles vagyona 47 425 forintra rúgott, jelentős ingatlan vagyona mellett kiterjedt kereskedelmi tevékenységet folytatott – selyem, szövet –, üzletei Londontól Velencéig terjedtek.¹⁶ Magyarországon azonban ebben az időben már felhagyott az üzleti tevékenységgel, most Bernardo da Uzzanoval – 9350 forint értékű adóköteles vagyon – és Michele del Benevel – 13 210 forint – társaságban bonyolította üzleteit. A társaság adósainak listáján szerepelt a magyarországi üzleti élettel is kapcsolatot tartó Leonardo és Piero di Filippo Strozzi is.

Niccolo da Uzzano társának, Michele del Benenek egy szegényebb rokona, Filippo Giovanni del Bene – 2122 forint értékű adóköteles vagyon – viszont hosszabb ideig tevékenykedik Magyarországon. Először 1405-ben bukkan fel a neve, a Signoria levelét viszi Zsigmondnak, amelyben a Doffo Spini firenzei kereskedőnek tartozó erdélyi püspök adósságának kifizetését sürgetik.¹⁷ Filippo del Bene rövidesen Doffo Spini nyomdokaiba lépett, ami a pápának Magyarországról járó pénzek megelőlegezését illette. XXIII. János pápa 1410 augusztusában utasította Magyarországra induló követét, Branda piacenzai püspököt, hogy az itt összegyűjtendő, a római egyházat és az apostoli kamarát illető pénzeket kipróbált hűségű hívének, Filippo del Bene firenzei kereskedőnek adja át, aki levonja majd belőle a neki járó, a pápai kamarának kölcsönzött összeget.¹⁸ Néhány hónappal később pedig magának Filippónak magyarországi útját megkönnyítendő intézkedik a pápa.¹⁹ 1425-ben Filippo már a király szűkebb környezetéhez tartozott, aki olaszországi ügyei vitelében fontos szerepet kapott, legalábbis ez derül ki a Signoria egyes megnyilatkozásaiból, illetve az 1427–28-ban Magyarországon tartózkodó firenzei követ jelentéseiből.²⁰ Feltehető, hogy eközben nem hagyott fel egészen pénzüzleteivel, kereskedelmi tevékenységével sem. A catastoban adóssai között egy budai polgár is található – elég nagy összeggel: 1030 forintra –, míg hitelezői sorában Matteo Rondinelli és társai, Cosimo Medici mellett felbukkan a váradi püspök, Andrea Scolari neve is.²¹ Andrea Scolari, aki körül Váradon egy egész kis olasz kolónia létesült, maga sem vetette meg a kereskedelmet. Feljegyezték róla, hogy a budai Szent Egyed vásárra ezüst tányérokat akart küldeni eladásra.²² A del Bene család egyébként a későbbiekben sem szakította meg

¹⁵ 1395. márc. 28. Florenczi okmt. II. LXXXVII. sz.

¹⁶ Catasto, 1427, LXIV. 64. ASF.

¹⁷ 1405. dec. 5. Florenczi okmt. I. LXV. sz. Az egyházi kinevezésért a pápai kamarának az első évi jövedelem fele járt, és ezt az összeget az új főpapoknak rendszerint a firenzei kereskedő-bankárok kölcsönözték.

¹⁸ 1410. aug. 11. *Mályusz Elemér*: Zsigmond-kori oklevéltár. I–II. Bp. 1951–56. (A továbbiakban: Zsigmond-kori oklt.), II/2. 7839. sz.

¹⁹ 1410. okt. 15. Zsigmond-kori oklt. II/2. 7987. sz.

²⁰ 1425. nyara előtt. Florenczi okmt. I. CCLXIII. sz., 1427. dec. 5. Uo. II. XXIX. sz.

²¹ Catasto, 1427, LXXIV. 57. ASF

²² *Balogh Jolán*: Andrea Scolari váradi püspök mecénási tevékenysége. *Archeologiai Értesítő*, 40 (1923–26), 201.

kapcsolatait a magyar korona országaival. Filippo fiát, Jacopot 1459-ben a zenggi gróf területein találjuk, ahol éppen szövettel kereskedett.²³

A Branda piacentzai püspöknek adott pápai utasításban Filippo del Bene mellett szerepel egy másik firenzei kereskedő is, Mattia Scolari, aki szintén kölcsönzött a pápának magyarországi követelései terhére. Mattia a pénzüzetek mellett kereskedelmi kapcsolatban is állt az országgal. 1406–10 között egy másik firenzeivel, Antonio Suntival együtt társas viszonyra lépett Fronte és Antonio di Piero Fronteval, akik ebben az időben Magyarországon kereskedtek. Mattia mindenekelőtt lovakkal kereskedett, bár arra nincs adatunk, hogy ezek a lovak Magyarországról származtak volna.²⁴ Egy, a 16. század elején összeállított vámjegyzék tanúsága szerint Firenzében a lónak, lószőrnek, lóbőrnek nagy keletje volt. A Firenzéből kivitt és ide behozott vámköteles áruk jegyzékéből keresztmetszetet kaphatunk a város 15. sz.-i áruforgalmáról, sőt utalásokat találhatunk az egyes áruk származási helyére is. Magyarország azonban nem fordult elő a felsorolt országok között.²⁵ Mattia Scolari 1425 tavaszán maga is Magyarországra jött, ahol azonban rövidesen meghalt. 1426. márc. 5-én ugyanis testvére, Ozorai Pipó már mint „nuper defunctus”-ról emlékezett meg róla.²⁶ Így nem kerülhetett be a catastoba sem. A végrendelete végrehajtása során készült elszámolásból, valamint javai örökösének, Filippo Rinieri Scolarinak a catastoban levő bevallásából azonban képet alkothatunk vagyoni helyzetéről, üzleti tevékenységéről.²⁷ Adóköteles vagyona 2000–3000 aranyforint körül lehetett, üzleti köre elsősorban Olaszországban volt, Magyarországon a Frontékkal való vállalkozását leszámítva, nem fejtett ki szélesebb körű üzleti tevékenységet, főként a Budán és Váradon élő olaszokkal tartott fenn kapcsolatot.

A Fronték 1404–27 között fordultak elő Magyarországon. A catasto adatai alapján arra következtethetünk, hogy annak összeállítása idején már odaágyhatták az országot, ahol úgy tűnik, veszteséggel kereskedtek, mivel kintlévőségeik jó részét nem tudták behajtani.²⁸ A Fronték egyébként sem voltak pontos fizetők, 1411-ben két ízben is foglalkozott velük a firenzei kereskedelmi bíróság, a Sei di Mercanzia.²⁹ Mindkét esetben a velük társas viszonyban levők – Mattia Scolari, Antonio Sunti, Pagolo di Berto – követeléseit kellett kielégíteniük. Az 1411. máj. 15-i ítélet értelmében mindazt a pénzt és árut, amivel Magyarországon rendelkeznek, társuknak, a Firenzében levő Pagolo di Bertónak kötelesek átadni. Az ítélet végrehajtásáról nincs tudomásunk, csak annyit tudunk, hogy a tanács még aznap írt Magyarországra Antonionak. A Fronték meglehetősen szerény anyagi alapokkal rendelkezettek, illetve adósságaik oly mérvűek voltak, hogy azokat levonva, adóköteles vagyonuk nem maradt.

²³ 1459. okt. 29. Florenczi okmt. II. XII. sz.

²⁴ 1410. okt. 7. Zsigmond-kori oklt. II/1. 7968. sz., 1411. ápr. 11. *Nicolai Iorga*: Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle. 1–3. Paris, 1899–1902., 4., 6. Bucarest, 1915–16. 1. 9., 1422. szept. 19-i, Firenzében kelt levele tanúsága szerint Tuniszba küldetett lovakért (12 db), amelyeket katalán hajón szállítottak Firenzébe. Archivio Mediceo avanti il Principato, I. 1., nr. 42. ASF

²⁵ Misc. Repubbl. reg. 107. ASF

²⁶ Consoli del Mare, nr. 635. ASF

²⁷ Archivio Mediceo avanti il Principato, filz. 150. nr. 17. ASF, Catasto 1427, CCXCVI. 160. ASF

²⁸ 1404. júl. 11., 1427. júl. 22. Florenczi okmt. I. LXIII. sz., CCLXII. sz.

²⁹ 1411. ápr. 11, máj. 15. N. Iorga: Notes et extraits... 2. 129.

Ugyancsak nem dicsekedhetett jelentős anyagi eszközökkel – adóköteles vagyon 714 forint – a Magyarországon szintén huzamosabb ideig – 15 évig – kereskedő Bernardo di Sandro Talani sem. Bár az is igaz, hogy vagyonát távollétében megválták,³⁰ testvére tett helyette bevallást, és az itteni kereskedelméből eredő haszon nem került felvételre. Bernardo Talani ugyanis a jelek szerint jó üzleteket kötött Magyarországon, mert 1427-ben, amikor család vádjával perbe fogták, javait elkobozták, „sok pénzt, ezüstöt, fűszert, gyapotot” találtak nála.³¹ Úgy látszik, hogy ügyei a későbbi időkben sem rendeződtek megnyugtató módon, mert tevékenysége színterét Magyarországról a Balkánra tette át.³² 1430–40 között „de partibus Dalmatie ad partes Rascie” ment. Nemcsak elkobzott vagyonát nem kapta vissza, de pénzét sem hajthatta be Gaspere da Collettól, a déli végeken Zsigmond szolgálatában álló firenzeitől, akinek javaira, kegyvesztetté válván, a király tette rá a kezét.³³ Gaspere de Colle pedig meglehetősen nagy vagyonra tett szert Magyarországon, mert amikor bebörtönözték, 20 000 arany értéket koboztak el tőle.³⁴

Gaspere da Collelől nem adott hírt a catasto, de két másik, hasonló sorokra jutott honfitársáról, a Zsigmond seregében szolgálatot teljesítő Niccolo és Giovanni Lamberteschiről viszont kiderül, hogy ők is kereskedőkként érkeztek Magyarországra. Testvérük, a Velencében és a Balkánon szövetekkel üzletelő Andrea Lamberteschi – adóköteles vagyona 1584 forint – bevallása szerint testvérei „nagy pénzekkel” Magyarországon kereskednek. Panaszodik, hogy már jó ideje sem hírt, sem pénzt nem kapott tőlük, amiből következik, hogy a vállalkozásba az ő pénze is benne lehetett, és feltehetően elsősorban az övé, mert a két másik Lamberteschi adóköteles vagyonnal nem rendelkezett.³⁵

A Lamberteschi fivérekkel állhatott kapcsolatban a Magyarországon 1426–29 között előforduló Gianozzo Vanni Cavalcanti, akiről a firenzei követ, mint Niccolo Lamberteschi „familiárisáról” emlékezett meg, és aki velük együtt kerül fogságba is, amikor a fivérek elvesztették Zsigmond kegyeit. A Cavalcanti család tagjai meglehetősen széles vagyoni skálán mozogtak, 0-tól 6579 forint értékig terjedt adóköteles vagyonuk. Gianozzo a család szegényebb felén helyezkedett el a maga 1151 forint értékű adóköteles vagyonával. A catastóban szereplő adatok szerint kereskedelemmel foglalkozott – selyem –,³⁶ de magyarországi tartózkodása alatt mindössze egy pénzkölcsönéről van tudomásunk, amelyet Pipónak folyósított (2000 forint).³⁷ A Cavalcanti és Lamberteschi család üzleti együttműködésére viszont egy korábbi adatból következtethetünk.³⁸ Andrea – Giovanni és Niccolo apja – és Bernardo Lamberteschi – szövetkereskedő, 43 327 forint értékű adóköteles vagyon – zárai kereskedelmi ügyleteik lebonyolítását egy

³⁰ Catasto, 1427, LXXII. 278. ASF

³¹ 1427. ápr. 10., 1427. júl. 22. Florenczi okmt. I. CCXXIV., CCLXII. sz.

³² *N. Iorga: Notes et extraits . . . i. n. 2. 264.*

³³ Uo. 2. 265.

³⁴ 1427. dec. 5. Florenczi okmt. I. LXV. sz.

³⁵ Catasto, 1427, LXVIII. 212. ASF

³⁶ Uo. LXVIII. 214. ASF

³⁷ Misc. Republ. bust. X. nr. 260. 1427. jan. 2. ASF

³⁸ 1402. nov. 15. Florenczi okmt. II. CXXXV. sz.

Cavalcantira (Uberto Bartolomeo) bízták. Így nem elképzelhetetlen, hogy hármuk között Magyarországon is lehetett egyfajta együttműködés.

Firenze két alkalommal is – 1413. nov. 16-án és 1427. jún. 22-én –³⁹ utasítja követeit, hogy Tommaso di Lapo Corsi kereskedőjüket ajánlják Zsigmond király figyelmébe. Tommaso di Lapo Corsi selyemkereskedő volt, aki testvérével, az ugyancsak selyemkereskedő Simonéval közösen bonyolította kereskedelmi üzleteit, egyik a másiknak gyakran tartozott.⁴⁰ Adóköteles vagyona alapján – 189, illetve 800 forint – mindkettőjük viszonylag alacsony vagyoni kategóriába sorolható. Simone selyemüzletéből származó hasznot 1090 forintra becsülték. Jelentős hiteleket kaptak, többek között Palla Nofri Strozitól. Üzleti kapcsolataik, úgy tűnik, Itálián kívül nemigen voltak, egyes jelekből ítélve – rabszolgáik Szlavóniából származtak – balkáni kapcsolatokra gondolhatnánk, de biztosat csak magyarországi szereplésükről tudunk. Az említett két utaláson kívül van adatunk egy Magyarországra küldött áruszállítmányukról is: zászlókat (bandiere, drappelli) szállítottak az elhalt váradi püspök, Andrea Scolari gyászszertartásához.⁴¹

1438. okt. 6-án Firenze már az új magyar király, Albert üdvözlésére küldi követeit, megragadva az alkalmat, hogy egy kereskedője érdekében ismét szót emeljen.⁴² Niccolo Popoleschi áruit testvérétől, Antoniotól Budán elvették, és most kéri az áruk visszaszolgáltatását. Az élénk üzleti tevékenységet folytató Niccolo a vele egy háztartásban élő testvérével együtt a város módosabb kereskedőpolgárai közé tartozott (1634 forint értékű adóköteles vagyon). Gyapjúszövet értékesítéssel foglalkozott, gazdagabb rokonával, Salvestro Popoleschivel – 3368 forint értékű adóköteles vagyon – közösen birtokolt egy gyapjúfeldolgozó üzletet.⁴³ Salvestro Popoleschi egyébként hitelezett rokonai mellett a Magyarországon üzletelő Uberto Zati és testvérei számára is.⁴⁴ Niccolo hitelezőinek köre széleskörű üzleti tevékenységre vall: Londonban Domenico Villani és társaitól vett gyapjút hitelben 782 forint értékben, Firenzében Antonio és Gianozzo di Tomaso Alberti – 15 031 forint értékű adóköteles vagyon – és társai hiteleztek számára 971 forint értékben, Velencében Giovanni Teghiani és társainak, valamint Girolamo és Federigo Contarininek tartozott nem kis összegekkel. Ugyanakkor szép számmal voltak neki is adósai: selyemkereskedők, posztókereskedők, közöttük Leonardo és Piero di Filippo Strozzi.

E néhány, a catastoban azonosítható firenzei kereskedő, kereskedőház működésének bemutatásából is érzékelhető, hogy a legnagyobb kereskedőházak csak elvétve, vagy egyáltalán nem érdeklődtek a magyar piac iránt. Ez eddig sem volt ismeretlen, valamint az sem, hogy a Firenze–Magyarország közötti kereskedelem lebonyolítói zömmel a „kisebb” kereskedők voltak.⁴⁵ E „kisebb” kereskedőkről azonban nem tudtuk, milyen helyet foglaltak el a firenzei gazdasági életben. Közöttük ugyanis lehettek jelentős anyagi eszközökkel bíró cégek képviselői, amelyeknek anyagi ereje, ha nem is mérhető a

³⁹ Florenczi okmt. I. LXXXI., CCLXII. sz.

⁴⁰ Catasto, 1427, LXIX. 233, 244. ASF

⁴¹ 1426. júl. 4. *N. Jorga: Notes et extraits . . . 2. 233.*

⁴² Florenczi okmt. I. CCLXIX. sz.

⁴³ Catasto, 1427, LXXVI. 231. ASF

⁴⁴ Uo. 228.

⁴⁵ *D. Huszti: Mercanti italiani in Ungheria nel Medioevo. Corvina XVIII. (1940), nr. 1. 26.*

legnagyobbakéhoz, még mindig tekintélyesnek számított, és lehettek természetesen minden jelentősebb anyagi háttér nélküli kereskedők is. A catastro alapján végzett vizsgálódásaink eredményeként elmondhatjuk, hogy Magyarországon a „kisebkek” között nem hiányoztak a tekintélyesebb vagyonú, szélesebb üzleti tevékenységet folytató cégek képviselői sem. Arról azonban már hallgatnak a források, hogy ezek a cégek milyen tőkével szerepeltek a magyarországi piacon, és kevés fogalmunk van arról is, hogy milyen nyereséggel bonyolították üzleteiket. Zsigmond király egyenesen azt állította, hogy „... divitias ingentes atque permultas ex regno suo Hungarie relatas in civitatem Florentie ...” Firenze azonban nem osztotta teljesen a király véleményét. Azt elismerte, hogy polgárai közül némelyek „divitiis aucti”, de nem kevesen vannak olyanok sem, akik „... patrimonia sua ibidem amiserunt ...”, sőt, „... ut si calculus ponatur multipliciter plura perdidisse cives nostri in illo regno quam inde reportasse reperientur”.⁴⁶ Igazság és túlzás egyaránt van mindkét érvelésben. Igaz, hogy Magyarország az idegenek kereskedelmét megszorító rendelkezések ellenére is olyan piacként lett ismertté Itáliában, ahol az olasz kereskedők áruai jó áron, nyereséggel keltek el, de az is igaz, hogy a vásárlók, élükön a királyi udvarral, nem mindig fizettek, és ilyenkor a kereskedő „... ex divite inops in patriam remeavit”. Ilyen eset Zsigmond uralkodása alatt és a későbbiekben is nemegyszer előfordult, mégis a kapcsolatok fennmaradása, sőt a 15. sz. utolsó évtizedeiben még intenzívebbé válása amellet bizonyít, hogy a piaci lehetőségek még mindig nagyobb erővel vonzottak, mint amilyen erővel a nehézségek taszítottak.

⁴⁶ 1432. nov. 20. Florenczi okmt. I. LXXXII. sz.